

วิกฤตการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาไทย

An Educational Crisis of Thai Graduate Program

ปฎิธีธรรม สำเนียง

Miss Patidham Samnaing

นิสิตปริญญาเอก คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

การศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษามีความสำคัญยิ่งต่อความก้าวหน้าทางวิทยาการ การพัฒนา และการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ ในปัจจุบันการขยายตัวของการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา ทั้งปริญญาโท และ ปริญญาเอก เป็นไปอย่างรวดเร็วจนน่าวิตก จนเกิดคำถามจากสังคมในเรื่องของคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา แม้การเปิดหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา จะมีส่วนต่อการสนองตอบความต้องการของประเทศ ทั้งในการขยายโอกาสทางการศึกษา และการยกระดับคุณวุฒิทางการศึกษาของประชากรของประเทศ รวมทั้งมีส่วนในการส่งเสริมสมรรถภาพของประเทศไทยในการแข่งขันกับนานาชาติ แต่หากมหาวิทยาลัยเน้นเรื่องของธุรกิจมากเกินไปนั้น จนกระทั่งเป็นตัวบั่นทอนและทำให้คุณภาพมาตรฐานของการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาลดลง จนกระทั่งกลายเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาชาติไปในที่สุด

คำสำคัญ : วิกฤตการศึกษา, บัณฑิตศึกษาไทย, คุณภาพ, มาตรฐาน

Abstract

Graduate education is a great importance to the advancement of science development and enhancing the competitiveness of the country. Currently expansion of graduate education, both Master and Doctoral degrees is a fast as distressing. Until has a question of society in terms of quality and standards of education. Although the graduate education will contributed the country's needs. Both in expanding educational opportunity, education upgrading of the country's population and promoting the country in international competition. But if too much of the focus of the business, it can undermine the quality and standard of graduate education. Until it became an obstacle to the development of the country eventually.

Keyword : Educational Crisis, Thai Graduate Program, quality, standard

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงที่ยิ่งใหญ่ใดๆ มักเกิดขึ้นโดยกลุ่มคนกลุ่มเล็กๆ แต่ทรงพลัง ซึ่งมีเป้าหมายที่ชัดเจน และมีความเชื่อมั่น หวังใจอยากเห็นผลที่เกิดขึ้นในอนาคตเสมอ และกลุ่มคนจำนวนหนึ่งซึ่งมีความสำคัญยิ่ง ในการเข้าไปมีส่วนผลักดัน ส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ความก้าวหน้าในการพัฒนาประเทศก็คือ กลุ่มคนผู้สำเร็จการศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา หรือผู้ที่สำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาโท ปริญญาเอก ซึ่งกลุ่มคนเหล่านี้ได้รับความเชื่อถือและคาดหวังจากสังคมว่า เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ เชี่ยวชาญ ชำนาญอย่างเฉพาะเจาะจงในด้านที่ได้รับการอบรมศึกษามา กลุ่มบุคคลเหล่านี้จึงถือเสมือนชนชั้น “ปัญญาชน” หรือ คนระดับหัวแถว ที่จะนำพาประเทศชาติสู่ความเจริญก้าวหน้า เป็นความหวังที่จะสร้างคนรุ่นใหม่ให้พัฒนาประเทศชาติต่อไป^๑

การจัดการศึกษาในทุกๆระดับให้ความสำคัญกับคุณภาพและมาตรฐานในการจัดการศึกษา โดยมุ่งหวังให้ผลผลิต คือ นักเรียน นิสิต นักศึกษา เป็นผู้ที่มีศักยภาพ มีความรู้ความสามารถอย่างรอบด้านทั้งในเชิงวิชาการและในเชิงคุณธรรมจริยธรรม เพื่อออกไปเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติในมิติต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดการศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษามีความสำคัญยิ่งต่อความก้าวหน้าทางวิทยาการ การพัฒนา และการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ เป็นการศึกษาขั้นสูงที่มีพันธกิจหลักในการผลิตองค์ความรู้ที่เป็นนวัตกรรม ผลิตผู้นำทางปัญญาชั้น “หัวกะทิ (elites)” หรือมหาบัณฑิตและดุษฎีบัณฑิตผู้มีความรู้ความสามารถทางวิชาการ และวิชาชีพเฉพาะด้าน ชื่อน่าสังเกตคือ องค์ความรู้ที่เป็นผลผลิตของการศึกษาในระดับดังกล่าว นี้มิใช่ความรู้เพื่อประโยชน์ในภาคปฏิบัติเฉพาะหน้า แต่เป็นการแสวงหาความรู้เพื่อความรู้ (knowledge for its own sake) เป็นความรู้ที่เรียกว่า “ปัญญา” ที่จะนำพาสังคมและประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้าต่อไปอย่างไม่หยุดนิ่ง

การเปิดสอนระดับบัณฑิตศึกษาในระยะแรกๆ การแข่งขันยังไม่รุนแรงมากนัก มีเพียงไม่กี่หลักสูตรที่เป็นความต้องการเฉพาะเท่านั้น เช่น หลักสูตรเกี่ยวกับการบริหารธุรกิจ การศึกษา และรัฐศาสตร์ แต่แต่ละสถาบันก็พยายามรักษาคุณภาพไว้ แต่เมื่อสถาบันอุดมศึกษาหลายๆ แห่งทั้งของรัฐและเอกชนเห็นเป็นโอกาสที่จะเปิดสอนหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา โดยเฉพาะหลักสูตรภาคพิเศษเพราะไม่ต้องลงทุนมากแต่มีกำไร จึงต่างเปิดสอนกันอย่างหลากหลายทั้งรูปแบบและปริมาณ แม้ว่าหลายๆ สถาบัน

^๑ วารสารเศรษฐศาสตร์ ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๒, มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, บทความทางวิชาการ “การพัฒนาบัณฑิตศึกษาในทศวรรษหน้า, ศาสตราจารย์ ดร.เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ ๒๕๔๐, หน้า ๑-๑๐.

จะไม่มีความพร้อมทางด้านอาจารย์ แต่ก็อาศัยอาจารย์จากสถาบันอื่นๆ ผลัดกันมาสอน หรือแม้กระทั่งให้อาจารย์ที่ไม่มีคุณภาพและไม่มีคุณสมบัติที่เหมาะสมมาสอน สอดคล้องกับข้อมูลในส่วนของบุคลากรทางการศึกษา ซึ่งถือว่ามีความสำคัญยิ่งต่อคุณภาพการศึกษาในระดับอุดมศึกษา จากข้อมูลบุคลากรที่ทำการสอนในสถาบันอุดมศึกษาพบว่า อาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษา ร้อยละ ๖๖ ไม่มีตำแหน่งทางวิชาการ ในขณะที่สัดส่วนของอาจารย์ที่มีตำแหน่งศาสตราจารย์มีเพียงร้อยละ ๑ เท่านั้น^๒ การขยายตัวของการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาเป็นไปอย่างรวดเร็วจนน่าวิตก ถึงสิ่งที่เกิดขึ้นควบคู่กันและเป็นคำถามของสังคมอยู่ตลอดเวลาจนถึงปัจจุบัน นั่นคือ เรื่องของคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา ซึ่งเป็นข้อกังวลที่หลายคนมองว่า ผู้เรียนไม่ได้รับความรู้และประโยชน์มากไปกว่าการได้คุณวุฒิที่เพิ่มขึ้น และสถาบันที่จัดการศึกษามีการจัดการศึกษาในเชิงพาณิชย์ (พาณิชย์บัณฑิตศึกษาหรือธุรกิจบัณฑิตศึกษา) ซึ่งเป็น การให้ความสำคัญในเชิงปริมาณมากกว่าคุณภาพ จนเกิดคำกล่าวที่ว่า “จ่ายครบจบแน่” โดยปรากฏตามหน้าหนังสือพิมพ์และสื่อต่างๆ การจัดการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาในปัจจุบันจึงอาจถือว่าอยู่ในภาวะวิกฤต โดยเฉพาะวิกฤตในเชิงคุณภาพ^๓

ปรัชญา ความสำคัญและสถานการณ์ของการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา

ประเทศไทย อยู่ในช่วงเวลาที่ต้องเผชิญกับสถานการณ์ทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง เทคโนโลยี พลังงานและสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและส่งผลกระทบต่ออย่างรุนแรงมากขึ้นกว่าที่ผ่านมา เช่น การเปลี่ยนแปลงเพื่อปรับตัวเข้าสู่เศรษฐกิจโลก การรวมกลุ่มเศรษฐกิจภายใต้กรอบการค้าเสรีของอาเซียน การเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกที่ส่งผลต่อความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย โดยเฉพาะ การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ สังคมของความเป็นวัตถุนิยม สังคมที่เน้นคุณภาพการศึกษา โดยเฉพาะคุณภาพบัณฑิต

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาแห่งชาติ มีวิสัยทัศน์ว่า ปี ๒๕๕๙ “อุดมศึกษาเป็นแหล่งองค์ความรู้และพัฒนากำลังคนระดับสูงที่มีคุณภาพเพื่อการพัฒนาชาติอย่างยั่งยืน สร้างสังคมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑ (พ.ศ.๒๕๕๕-๒๕๕๙) บนพื้นฐานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีบทบาทสูงในสังคมประชาคมอาเซียนและมุ่งสู่คุณภาพอุดมศึกษาระดับนานาชาติ”^๔

^๒ บทความวิชาการ “มหาวิทยาลัยของไทยกับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน” มีนาคม ๒๕๕๖ ศูนย์สารสนเทศยุทธศาสตร์ภาครัฐ สำนักงานสถิติแห่งชาติ, หน้า ๔.

^๓ บทความวิชาการ, “มหาวิทยาลัยทักษิณกับทางแก่วิกฤตของชาติ”, *ทักษิณวิชาการ* สิงหาคม ๕๑, หน้า ๑๑๙.

^๔ แผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ฉบับที่ ๑๑ (พ.ศ. ๒๕๕๕ – ๒๕๕๙) *บทสรุปผู้บริหาร*, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

จากประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่องเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา พ.ศ. ๒๕๔๘ กำหนดไว้ว่า ปรัชญาการจัดการศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา ได้แก่ หลักสูตรปริญญาโทและปริญญาเอก ที่มุ่งให้มีความสัมพันธ์สอดคล้องกับแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษาของชาติ ปรัชญาของการอุดมศึกษา ปรัชญาของสถาบันอุดมศึกษา และมาตรฐานวิชาการและวิชาชีพที่เป็นสากล เน้นการพัฒนา นักวิชาการและนักวิชาชีพที่มีความรู้ความสามารถระดับสูงในสาขาวิชาต่างๆ โดยกระบวนการวิจัยเพื่อให้สามารถบุกเบิกแสวงหาความรู้ใหม่ได้อย่างมีอิสระ รวมทั้งมีความสามารถในการสร้างสรรค์ จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ เชื่อมโยงและบูรณาการศาสตร์ที่ตนเชี่ยวชาญกับศาสตร์อื่นได้อย่างต่อเนื่อง มีคุณธรรมและจรรยาบรรณทางวิชาการและวิชาชีพ^๕

ในสถานการณ์ปัจจุบัน สถาบันการศึกษาหลายสถาบัน ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ที่ใช้ “การตลาด” นำหน้า กลายเป็น ธุรกิจการศึกษา มีการคำนึงถึงผลประโยชน์ทางธุรกิจเป็นหลักในการจัดการศึกษาแทนที่จะคำนึงถึงปรัชญาในการจัดการศึกษา ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากปัญหาเศรษฐกิจทั้งของประเทศและของตน ดังเช่น หลายมหาวิทยาลัยที่ประเทศฟิลิปปินส์ และอินเดีย ที่กำลังประสบอยู่ในขณะนี้ จึงเร่งผลิตหลักสูตรแปลกใหม่ พร้อมทั้งลดความเข้มข้นทางวิชาการของหลักสูตรลง เพื่อตอบสนองคนที่ต้องการใบปริญญาบัตรทั้งในระดับปริญญาโทและปริญญาเอก ที่แต่เดิมกว่าที่ผู้เรียนจะสำเร็จการศึกษาได้ ต้องใช้ความสามารถหลายอย่าง ทั้งทักษะทางวิชาการ ความพยายาม ความอดทน ฯลฯ แต่เมื่อสถาบันการศึกษาเหล่านี้มองข้ามปรัชญาในการจัดการศึกษา ใช้ธุรกิจศึกษานำให้คนเข้ามาเรียนที่สถาบันของตนให้มากขึ้นด้วยเหตุผลว่า จบง่ายกว่า ไม่คำนึงว่าเรียนอย่างไร ได้ความรู้อะไร ขอเพียงแค่นี้ให้มี “ดร.” นำหน้าชื่อ

กรอบกับอีกเหตุผลที่มาจาก ค่านิยมทางสังคม ซึ่งมีความเชื่อว่า คำนำหน้านี้นี้เป็นคำศักดิ์สิทธิ์ มีอานิสงส์ส่งผลให้ตนได้มีความก้าวหน้าในชีวิตการทำงานที่ดีขึ้น ได้รับการยอมรับจากผู้คนในวงสังคมมากขึ้น และที่สำคัญบางคนคิดว่า ได้มาแล้วจะเป็นหนทางในการแสวงช่องทางในการทำมาหากินได้มากขึ้นและกว้างขึ้นกว่าเดิม ดังนั้น เมื่อความต้องการทั้งของผู้เรียนและสถาบันการศึกษาสอดคล้องกันเช่นนี้ จึงมีใช้เรื่องแปลกที่จะเห็น “ดร.” เกิดขึ้นในบ้านเรามากมายทั้งหน่วยงานราชการ ทั้งกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา (สกอ.) สถาบันศึกษาทั้งของรัฐและเอกชน รวมไปถึงหน่วยงานเอกชนซึ่งหลายคนมีคุณภาพ เป็นที่ยอมรับในวงการวิชาการ แต่อีกหลายคนกลับถูกตั้งคำถามถึงความรู้ ความสามารถ เมื่อมีการถกเถียงกันในวงวิชาการ

^๕ ราชกิจจานุเบกษา ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่องเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา พ.ศ. ๒๕๔๘ เล่ม ๑๒๒ ตอนพิเศษ ๓๙ ง, หน้า ๑๔.

อุดมศึกษาไทยในช่วงปี ๒๕๕๕-๒๕๕๙ ต้องมีการพัฒนาอย่างก้าวกระโดด เพื่อเป็นแหล่งความรู้ที่ตอบสนองการแก้ไขปัญหาวิกฤติและชี้้นำการพัฒนาอย่างยั่งยืนของชาติและท้องถิ่นโดยเร่งสร้างภูมิคุ้มกันในประเทศให้เข้มแข็งขึ้น ภายใต้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และต้องส่งเสริมการพัฒนาประเทศให้สามารถแข่งขันได้ในประชาคมอาเซียนและประชาคมโลก โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนและสังคมไทยให้มีคุณภาพ ผลิตกำลังคนที่มีศักยภาพตรงตามความต้องการของตลาดแรงงานสามารถทำงานเพื่อดำรงชีพตนเองและเพื่อช่วยเหลือสังคม มีคุณธรรม มีความรับผิดชอบ และมีสุขภาพทั้งร่างกายและจิตใจ รวมทั้งพัฒนาอาจารย์ให้เป็นมืออาชีพ และผู้เชี่ยวชาญมืออาชีพ ให้เป็นอาจารย์พัฒนาวิชาชีพอาจารย์ให้เป็นที่ยอมรับของสังคม มีการจัดการเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทย โดยใช้ความรู้ เทคโนโลยี และนวัตกรรม ความคิดสร้างสรรค์ บนพื้นฐานการผลิตและการบริโภคที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาเพื่อประโยชน์สุขที่ยั่งยืนของประเทศไทย ทั้งนี้โดยอาศัยการบริหารจัดการอุดมศึกษาเชิงรุก

แนวทางหนึ่งในการพัฒนาเพื่อให้นโยบายมีผลต่อการนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพก็คือการพัฒนาคนโดยผ่านกระบวนการทางการศึกษาที่ดีเพื่อให้เกิดการพัฒนาบุคลากรในส่วนที่เกี่ยวข้องทุกระดับให้มีความรู้ ความสามารถในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลง ซึ่งนับเป็นเงื่อนไขสำคัญของการพัฒนาซึ่งจะนำไปสู่การสร้างฐานความรู้ให้แก่สังคมที่จะทำให้เกิดการพัฒนาขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์หลักที่มุ่งเน้นสร้างประสิทธิภาพของการศึกษาให้เกิดขึ้นทุกท้องที่^๖

อุดมศึกษาไทยในรอบหลายปีที่ผ่านมามีการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง ในขณะที่แผนอุดมศึกษาระดับที่ ๑ จัดทำขึ้นในภูมิภาคของอุดมศึกษาที่มีจำนวนไม่มาก แต่ ณ ปี พ.ศ. ๒๕๕๐ เมื่อรวม ๕ กลุ่มสถาบันอุดมศึกษาเข้าด้วยกัน คือ กลุ่มมหาวิทยาลัยของรัฐเดิม กลุ่มมหาวิทยาลัยราชภัฏ กลุ่มมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล กลุ่มมหาวิทยาลัยเอกชน และวิทยาลัยชุมชน รวมเป็น ๑๖๓ สถาบัน กระจายอยู่ในนครหลวง หัวเมือง และภูมิภาคต่างๆ ทั่วประเทศ และเมื่อรวมสถาบันระดับอุดมศึกษาที่สังกัดกระทรวง ทบวง กรมอื่นๆ จำนวนเพิ่มขึ้นเป็น ๒๕๕ แห่ง ผลที่ตามมาคือทั้งคุณภาพการศึกษาที่ต่ำลง การแข่งขันเพื่อแย่งชิงนักศึกษาในพื้นที่เดียวกัน อุดมศึกษาพาณิชย์ โดยไม่คำนึงว่า บัณฑิตจะว่างงานตลอดจนละเลยต่อธรรมาภิบาลและประสิทธิภาพการบริหารสถาบันและอุดมศึกษาโดยรวม ปัญหาดังกล่าว ทวีความรุนแรงเนื่องจากการใช้นโยบายและมาตรการต่างๆ ผ่านกฎหมาย ระเบียบ บงประมาณ

^๖ สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ, คู่มืออาจารย์ผู้สอนและอาจารย์นิเทศ หลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต การจัดการและการประเมินโครงการ, (กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๔), หน้า ๙.

ทรัพยากรวิจัย และการกำกับมาตรฐานที่เป็น “เกณฑ์เฉลี่ย” รวมทั้งขาดพลวัตในการพัฒนา ทำให้เกิดความไม่เท่าทันต่อวิวัฒนาการของสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เงื่อนไขสำคัญของโจทย์ประเทศ อาทิเช่น การออกจากภาคเกษตรกร การกระจายอำนาจการปกครอง ปัญหาชุมชนเมืองและชนบท ภาวะการว่างงานและแรงงานต่ำกว่าระดับบัณฑิตในตลาดแรงงาน^๙

เป็นที่ยอมรับกันว่าบัณฑิตศึกษา (The Graduate School) เป็นสถาบันที่มีบทบาทในการชี้นำและพัฒนาชาติ ในประเทศตะวันตก หรือสหรัฐอเมริกาซึ่งมีความเจริญ ล้วนอาศัยการค้นคว้าวิจัยทางบัณฑิตศึกษาทั้งสิ้น ซึ่งอยู่ในรูปแบบการศึกษาในระดับปริญญาโท ปริญญาเอก และสูงกว่าปริญญาเอก และการพัฒนางานบัณฑิตศึกษาได้กระทำอย่างต่อเนื่องเป็นระยะเวลากว่า ๑๓ ศตวรรษ^{๑๐} ประสิทธิภาพของงานบัณฑิตวิทยาลัย มีบทบาทต่อชาติมาก ดังจะเห็นชัดจากการที่สหรัฐอเมริกา มีความมั่นคงและเติบโต มีความเจริญเกือบทุกๆ ด้าน ตั้งแต่เกิดบัณฑิตวิทยาลัยเป็นครั้งแรกที่มหาวิทยาลัยจอห์น ฮอปกินส์^{๑๑}

การจัดการเรียนการสอนระดับบัณฑิตศึกษาในประเทศต่างๆ ที่เป็นผู้นำด้านเศรษฐกิจ ทั้งญี่ปุ่น จีน และออสเตรเลียเกี่ยวกับการพัฒนา สร้างชาติและการแข่งขันกับนานาชาติ พบว่า การพัฒนาชาติเหล่านั้นให้พึ่งตนเองได้จะต้องมีระบบบัณฑิตศึกษาที่เข้มแข็งในสาขาที่จำเป็นและมีศักยภาพ โดยต้องเน้นการวิจัยและพัฒนา ดังนั้น มหาวิทยาลัยในประเทศชั้นนำในประเทศเหล่านั้น ต่างปรับตัวเองจากมหาวิทยาลัยที่เน้นการสอนปรับมาเป็นมหาวิทยาลัยที่เน้นการวิจัย ซึ่งก็เป็นลักษณะการจัดการเรียนการสอนในระดับบัณฑิตศึกษา เพราะผลงานวิจัยขั้นสูงในระดับดุษฎีบัณฑิตและมหาบัณฑิต ต้องนำไปเป็นเครื่องมือตามพันธกิจของมหาวิทยาลัยเพื่อประโยชน์ของชาติได้^{๑๒}

การศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาของไทยนั้น ได้เริ่มมาพร้อมๆ กับการจัดตั้งมหาวิทยาลัยวิชาการ ธรรมศาสตร์และการเมือง เมื่อปี ๒๔๗๗ จนถึงปัจจุบัน การจัดการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา ได้ขยายตัวมาอย่างต่อเนื่อง มหาวิทยาลัยหลายแห่งเริ่มชะลอการขยายตัวในระดับปริญญาตรี และพยายามเพิ่มศักยภาพในระดับบัณฑิตศึกษา โดยกำหนดนโยบายที่จะพัฒนาไปสู่ความเป็นมหาวิทยาลัยวิจัย

^๙ กรอบแผนอุดมศึกษาระยะยาว ๑๕ ปี ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๕๑ -๒๕๖๕) สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, หน้า ๒๖-๒๗.

^{๑๐} ธรรมศักดิ์ สมมาตย์, รายงานการวิจัยเรื่องบทบาทบัณฑิตในการเป็นยุทธศาสตร์พัฒนาชาติ, นักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร รุ่น ๔๐, ๒๕๔๑, หน้า ๒.

^{๑๑} อุดลย์ วิริยเวชกุล, **อุดมศึกษาปริทัศน์ ๓**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๐), หน้า ๓๔.

^{๑๒} วารสาร สวนดุสิต ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๑๐ (กรกฎาคม - กันยายน), ๒๕๔๙, สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต, หน้า ๗๗.

(Research University) ซึ่งจะจัดการศึกษาในระดับปริญญาโท ปริญญาเอก เป็นหลัก มุ่งเน้นการวิจัยและพัฒนาที่จะพัฒนาประเทศอย่างจริงจัง

จากการสำรวจในปี ๒๕๔๒ มหาวิทยาลัยของรัฐ ได้จัดการเรียนการสอนระดับบัณฑิตศึกษา จำนวนกว่า ๑,๐๔๔ หลักสูตร เปิดหลักสูตรระดับปริญญาโท จำนวน ๘๙๓ หลักสูตร และหลักสูตรระดับปริญญาเอก จำนวน ๑๕๑ หลักสูตร นอกจากนี้ มหาวิทยาลัย/สถาบันหลายแห่ง ได้เปิดสอนในหลักสูตรนานาชาติ (International program) โดยเฉพาะในระดับบัณฑิตศึกษา ตั้งแต่ปี ๒๕๔๑ เป็นต้นมา มีเปิดแล้วกว่า ๒๐๖ หลักสูตร โดยเป็นหลักสูตรระดับปริญญาโท จำนวน ๑๕๒ หลักสูตร และปริญญาเอกจำนวน ๕๔ หลักสูตร หลักสูตรนานาชาติเหล่านี้ กำลังเป็นที่นิยมและสถาบันอุดมศึกษาต่างพยายามพัฒนาหลักสูตรให้เป็นหลักสูตรนานาชาติเพิ่มมากขึ้น^{๑๑} ถ้านับถึงปัจจุบัน นอกจากมหาวิทยาลัยของรัฐ และมหาวิทยาลัยเอกชนแล้ว ยังมีมหาวิทยาลัยราชภัฏและมหาวิทยาลัยประเภทอื่นๆ ได้เปิดหลักสูตรในระดับบัณฑิตศึกษาอีกเป็นจำนวนมาก ซึ่งสะท้อนถึงความแพร่หลายในการจัดการเรียนการสอนในระดับบัณฑิตศึกษาในสังคมไทยได้เป็นอย่างดี

ในประเทศไทย สังคมให้ความคาดหวังกับผลผลิตของการจัดการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา ไว้มาก ผู้ที่สำเร็จการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา มักจะมีส่วนในการชี้นำสังคม ดังนั้น การพัฒนาบัณฑิตศึกษา จึงเป็นเรื่องสำคัญและจำเป็นสำหรับการรองรับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต เพื่อให้ได้หลักสูตรการเรียนการสอน สามารถสร้างบุคคลระดับ “หัวแถว” หรือบุคลากรผู้นำและสร้างสรรค์ความเจริญของประเทศชาติที่มีความรู้ด้านวิชาการและความสามารถในการเชิงประยุกต์ภาคปฏิบัติ อันเป็นพลังสำคัญในการร่วมกันพัฒนาสังคมและประเทศชาติในทางที่ดีขึ้นต่อไป ประเด็นที่น่าสนใจก็คือ การจัดการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาในปัจจุบันมีสภาพปัญหาอย่างไร

บัณฑิตศึกษา เป็นการศึกษาในระดับสูงซึ่งไม่ได้มุ่งจัดให้กับทุกๆ คน แต่เป็นการศึกษาที่จัดให้สำหรับผู้ที่จะไปค้นคว้าวิจัย สร้างองค์ความรู้ใหม่ เพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหา ไม่ใช่เป็นการศึกษาเพื่อต่อยอดสูงขึ้นไปเท่านั้น ขณะนี้ประเทศเราต้องการกำลังคนที่จบการศึกษาระดับปริญญาตรี ระดับอนุปริญญา เพื่อเข้าทำงานในสาขาต่างๆ การศึกษาระดับนี้มีฐานผู้เรียนกว้าง ส่วนบัณฑิตศึกษามีจุดประสงค์เฉพาะ คือ ไม่ใช่เพื่อสร้างคนที่เป็นฐานการผลิต แต่เป็นการสร้างคนให้เป็นผู้ค้นคว้าวิจัย สร้างองค์ความรู้^{๑๒}

^{๑๑} สำนักงานนโยบายและแผนอุดมศึกษา, เอกสารรายงานการพัฒนาบัณฑิตเพื่อพัฒนาอุดมศึกษาไทย, ทบวงมหาวิทยาลัย, ๒๕๔๒.

^{๑๒} บทความวิชาการ “มองการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา”, วารสารบัณฑิตศึกษา, ปีที่ ๑ (สัมภาษณ์รองศาสตราจารย์ ดร.สุมนธา พรหมบุญ อธิการบดีมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ), ฉบับที่ ๑, (๒๕๔๐) : ๑๐-๑๕.

ผลการอภิปรายการประชุมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง “ร่วมกันคิดเกี่ยวกับหลักสูตรแผน ข : สร้างทางเลือกที่มีคุณภาพในการผลิตมหาบัณฑิต”^{๑๓} พบว่า ในระดับปริญญาเอก ปริญญาโท สิ่งที่ต้องให้ผู้เรียนได้รับจากการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา จะต้องไม่ใช่สิ่งซึ่งให้เพียงพอแล้วในระดับปริญญาตรี สิ่งที่ขาดในระดับปริญญาตรีมันไม่ใช่เพียงเรื่ององค์ความรู้ เพราะองค์ความรู้ (body of knowledge) มีมากมายพอสมควร ซึ่งเขาสามารถมาใช้ได้อยู่แล้ว และเกือบทุกสาขา แต่เมื่อพิจารณาจากหลักสูตรปริญญาโทหลายๆ สาขา มันเป็นประยุกต์เสียเกือบหมด แทบจะไม่มีเนื้อหาในเรื่องสาขา แต่เอามาประยุกต์เสียเป็นส่วนใหญ่ ไม่ว่าจะสาขาอะไร เนื้อหาวิชา ไม่น้อยกว่า ร้อยละ ๖๐ ซ้อนทับกันอยู่ ส่วนที่แตกต่างออกไปจะเป็นเนื้อหาวิชาเอก เพราะเนื้อหาที่เป็นตัว content นั้น เรียนไปแล้วในระดับปริญญาตรี เช่น ใครที่เรียนหลักการบริหารการศึกษาในระดับปริญญาตรี มาในปริญญาโทมีเนื้อหาเพิ่มขึ้นนิดเดียว ยิ่งในระดับปริญญาเอก ตัว content ยังมีเพิ่มเติมไม่มาก เพราะฉะนั้น สิ่งที่ขาดมีใช้องค์ความรู้ สิ่งที่ขาดไปสำหรับคนที่จบปริญญาตรี คือ ขาด methodology ไม่ใช่ method methodology คืออะไร มันคือ world views คือ perspective ของคนที่มองสรรพสิ่งทั้งหลายในโลกต่อประเด็นปัญหาที่ตนเองเกี่ยวข้อง คนที่เรียนมา เช่น วิศวกรจะมองแคบ perspective ของเขาจะเป็น technical oriented แต่เมื่อเขามี methodology เขาจะมองกว้างขึ้นในเรื่องนิเวศวิทยา เรื่องสังคม ในเรื่องอื่นๆ ตรงนี้ต่างหากที่การศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาจะให้ได้

จะเห็นได้ว่า ปรัชญาหน้าที่หลักของการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา (graduate education) นั้นจะเป็นแหล่งรวมผู้ทรงความรู้ (scholars) ในศาสตร์ต่างๆ ที่ร่วมกันสร้างสรรค์งานใหม่ และสอน อบรม นิสิตเพื่อการพัฒนาสังคมของมนุษยชาติ และแก้ปัญหาของชาติในด้านต่างๆ ได้ สำหรับประเทศไทยเอง ที่การศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาน่าจะช่วยประเทศชาติให้แข่งขันกับนานาชาติได้อย่างยั่งยืน

ปรัชญาการศึกษาของไทย ทั้งในระดับอุดมศึกษาและระดับบัณฑิตศึกษาได้ผิดเพี้ยนไปในปัจจุบัน การเรียนในระดับที่สูงขึ้นกลับเน้นความสำคัญที่ “ปริญญาบัตร” มากกว่าเนื้อหาสาระความรู้ที่ควรจะเป็น เพื่อนำไปใช้ในการยกระดับตำแหน่งหน้าที่การงานและรายได้ โดยไม่สนใจว่า ความรู้ที่ได้รับเป็นประโยชน์ต่อการสร้างสรรค์งานให้ดีขึ้นหรือไม่ รวมทั้งขาดความเข้าใจลึกซึ้งในวิชาการนั้นๆ ไม่เข้าใจเนื้อหาที่เรียนอย่างแท้จริง การได้รับความรู้เป็นเพียงสูตรการศึกษา แต่ไม่สามารถประยุกต์เข้าสู่ภาคปฏิบัติได้อย่างแท้จริง นอกจากนี้ การเรียนในระดับบัณฑิตศึกษาบางสาขาวิชา ขาดการทำวิทยานิพนธ์

^{๑๓} บทอภิปรายในการประชุมปฏิบัติการ เรื่อง “ร่วมกันคิดเกี่ยวกับหลักสูตรแผน ข : สร้างทางเลือกที่มีคุณภาพในการผลิตมหาบัณฑิต” จัดโดยบัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เมื่อวันที่ ๖ สิงหาคม ๒๕๓๘

ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญในการค้นคว้าหาองค์ความรู้ สร้างสรรค์ใหม่ โดยผู้เรียนเอง แต่หลักสูตรกลับใช้ระบบ “เรียนลัด” จบเร็ว การเรียนการสอนจึงไม่แตกต่างจากการเรียนในระดับปริญญาตรี เป็นเพียงการขยายเวลาการเรียนให้ยาวขึ้นกว่าปกติเท่านั้น โดยที่ผู้เรียนขาดการฝึกทักษะความสามารถในการวิเคราะห์และเนื้อหาวิชาการเพื่อนำไปใช้ประโยชน์อย่างป็นรูปธรรม^{๑๔}

ผลกระทบจากการขยายตัวของการจัดการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา

การขยายตัวของการจัดการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษานั้น ส่งผลต่อคุณภาพการจัดการศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษาโดยตรง ในปัจจุบันพบว่า มีการเปิดสอนหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา ในส่วนจัดการศึกษานอกที่ตั้งของสถาบันอุดมศึกษาทั้งรัฐและเอกชนหลายแห่ง อาจเนื่องด้วยปัญหาการไม่ได้รับการศึกษาในระดับอุดมศึกษาอย่างทั่วถึงของผู้เรียน โดยเฉพาะในจังหวัดที่ไม่มีสถานศึกษาในระดับอุดมศึกษา หรือมีสถาบันอุดมศึกษาแต่ไม่มีหลักสูตรที่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้เรียนในพื้นที่ จึงทำให้สถาบันอุดมศึกษา ทั้งรัฐและเอกชน ต้องออกมาเปิดศูนย์การศึกษานอกสถานที่ตั้งของตนเอง โดยเฉพาะมหาวิทยาลัยที่มีที่ตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานครที่มีออกมาเปิดศูนย์การศึกษาตามต่างจังหวัด หรือแม้แต่มหาวิทยาลัยที่มีที่ตั้งในส่วนภูมิภาคเองก็มีการเปิดศูนย์การศึกษาในจังหวัดใกล้เคียง หากมองอย่างผิวเผินคงเป็นเรื่องที่ดีเนื่องจากการขยายโอกาสทางการศึกษาของผู้เรียน และจะส่งผลให้ประเทศชาติมีประชากรที่มีคุณภาพการศึกษาที่สูงขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับปริญญาโท ปริญญาเอก แต่เมื่อมองให้ลึกลงไปจะพบว่าการจัดการศึกษานอกสถานที่ตั้งอาจนำมาซึ่งปัญหาการขาดคุณภาพของการจัดการศึกษา เนื่องจากบางศูนย์การศึกษาอาจเปิดขึ้นเพียงเพื่อซื้อขายปริญญาหรือเพื่อการหารายได้เข้ามหาวิทยาลัยเพียงอย่างเดียวโดยไม่สนใจเรื่องคุณภาพการศึกษา อันเป็นลักษณะของการจัดการศึกษาเชิงพาณิชย์ที่ขาดความรับผิดชอบและจรรยาบรรณในการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ

ตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการจัดการศึกษานอกสถานที่ตั้งของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ พ.ศ. ๒๕๕๒ เพื่อให้สถาบันอุดมศึกษาของรัฐใช้เป็นแนวทางในการจัดการศึกษานอกสถานที่ตั้ง อย่างมีคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๕ และมาตรา ๓๑ แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ โดยคำแนะนำของคณะกรรมการการอุดมศึกษา ในการประชุมครั้งที่

^{๑๔} ศาสตราจารย์ ดร.เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. “การพัฒนาบัณฑิตศึกษาในทศวรรษหน้า”, วารสารครุศาสตร์ ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๒, มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, ๒๕๔๐, หน้า ๕.

๑๐/๒๕๕๑ เมื่อวันที่ ๒ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๑ ระบุไว้ในข้อ ๔ ความว่า การจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษา ให้จัดการศึกษาในที่ตั้งเป็นหลักเว้นแต่มีเหตุผลและความจำเป็นเพื่อประโยชน์ต่อการจัดการเรียนการสอนแก่ผู้เรียน สถาบันอุดมศึกษาจะจัดการศึกษานอกสถานที่ตั้งก็ได้ตามเงื่อนไข

(๑) จัดการเรียนการสอนในหลักสูตรเดิมที่ได้เปิดสอนในที่ตั้งแล้ว

(๒) ดำเนินการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพและมาตรฐานครบถ้วนตามเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ

(๓) จัดการเรียนการสอน ที่เน้นให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตรและมีการประเมินผลเพื่อพัฒนาหลักสูตร

(๔) จัดสิ่งสนับสนุนทางการศึกษาให้เพียงพอเช่นเดียวกับการจัดการศึกษาในที่ตั้ง

จากข้อมูลการจัดการศึกษานอกสถานที่ตั้งของสถาบันอุดมศึกษาที่แจ้งมายังสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาอย่างเป็นทางการในเดือนกันยายน ปี พ.ศ. ๒๕๕๕ มีการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษานอกที่ตั้ง เป็นจำนวน ๑,๖๔๓ แห่ง นพ.กำจร ตติยกวี รองเลขาธิการคณะกรรมการการอุดมศึกษาเปิดเผยว่า ในการประชุม กกอ. เมื่อเร็วๆ นี้ ได้มีการรายงานสรุปความก้าวหน้าการตรวจประเมินการจัดการศึกษานอกสถานที่ตั้ง ของสถาบันอุดมศึกษา ปี ๒๕๕๕ ซึ่งมีการตรวจประเมิน ตั้งแต่เดือน กุมภาพันธ์ถึงพฤศจิกายน ๒๕๕๕ จำนวน ๔๓ สถาบัน ๑๑๐ ศูนย์ ๒๘๕ หลักสูตรหรือสาขาวิชา สรุปผลการประเมินผ่าน ๓๕ หลักสูตร คิดเป็น ๑๒.๓ % ต้องปรับปรุง ๕๗ หลักสูตรคิดเป็น ๒๐ % และไม่ผ่าน ๑๙๓ หลักสูตร คิดเป็น ๖๗.๗ %

จากเอกสาร สรุปผลการนำร่องการตรวจเยี่ยมโดยผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Visit) กรณีการจัดการศึกษานอกสถานที่ตั้ง ปีงบประมาณ ๒๕๕๓ มีข้อค้นพบที่น่าสนใจดังนี้

๑. ด้านคุณภาพหลักสูตร กลุ่มผู้เรียน ส่วนมากเป็นบุคลากรในองค์กรท้องถิ่นของรัฐและเอกชน เช่น องค์กรบริหารส่วนตำบล หน่วยงานภาครัฐ รัฐวิสาหกิจชุมชน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มคุณภาพทางการศึกษาให้สูงขึ้น และกลุ่มผู้เรียนที่จบจากโรงเรียนระดับอาชีวศึกษาโดยตรง ซึ่งมีความต้องการศึกษาต่อเพื่อเพิ่มคุณภาพทางการศึกษาให้สูงขึ้น การเรียนการสอน ส่วนมากเป็นการจัดการเรียนการสอนในวันเสาร์หรืออาทิตย์ และใช้เวลาทั้งวัน ซึ่งเป็นข้อจำกัดที่ทำให้นักศึกษาขาดการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม และได้รับความรู้ไม่เต็มตามที่ควร ขาดการทบทวนบทเรียน และอาจารย์ไม่มีการเตรียมสื่อการเรียนรู้อะไรหรือสิ่งสนับสนุนให้กับนักศึกษาได้เต็มที่ ในส่วนของการวัดและประเมินผล การสอบและการจัดทำข้อสอบ มีมหาวิทยาลัยเอกชนบางแห่งที่มีกลไกการออกข้อสอบโดยมีคณะกรรมการออกข้อสอบ เพื่อให้

เป็นข้อสอบที่เป็นมาตรฐานที่ใช้กับในที่ตั้งและนอกสถานที่ตั้ง แต่ส่วนมากศูนย์ฯ ยังไม่มีกลไกที่จะสร้างมาตรฐานการวัดและประเมินผลทั้งในที่ตั้งและนอกที่ตั้งให้มีมาตรฐานเดียวกัน

โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หลักสูตรในระดับบัณฑิตศึกษา ดังมีคำกล่าวที่ว่า “หลักสูตรดีถือว่าประสบผลสำเร็จไปแล้วครึ่งหนึ่ง” ที่เหลือเป็นเรื่องของการบริหารจัดการและการควบคุมคุณภาพ ดังนั้น การพัฒนาหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษาขึ้นมาสักหนึ่งหลักสูตรให้เป็นหลักสูตรที่มีคุณภาพ จึงมีประเด็นที่สถาบันอุดมศึกษาควรพิจารณาดังต่อไปนี้

๑) หลักสูตรที่จะเปิดสอน จะต้องคำนึงถึงความต้องการของสังคม ไม่ใช่แค่เปิดสอนเพราะเป็นความต้องการของสถาบันเท่านั้น รวมทั้งต้องมีการสำรวจความต้องการของสังคมก่อนว่า ต้องการศาสตร์สาขาใดไปสนองความต้องการได้ กลุ่มเป้าหมายที่จะผลิตคือกลุ่มใด ไม่ใช่เพียงผลิตเพื่อหวังผลงานในเชิงปริมาณเท่านั้น

๒) หลักสูตรที่จะเปิดสอนจะต้องมีจุดเด่น มีเอกลักษณ์ของตนเอง และเป็นสาขาวิชาที่สถาบันมีความถนัด ซึ่งสถาบันอื่นไม่มีหรือมีแต่เราทำได้ดีกว่า โดยจะต้องพิจารณาด้วยว่าหลักสูตรที่จะเปิดสอน มีการเปิดสอนอยู่แล้วในสถาบันใดบ้าง มีความเหมือนหรือมีความต่างกันหรือไม่อย่างไร โดยใช้ความแตกต่างและช่องว่างเหล่านั้นให้เป็นประโยชน์ในการพัฒนาหลักสูตรให้มีคุณภาพและตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนและสังคมมากที่สุด

๓) หลักสูตรที่จะเปิดสอนจะทำให้ผู้เกี่ยวข้อง เช่น ผู้เรียน ชุมชน สังคม และประเทศชาติ ฯลฯ ได้รับประโยชน์อย่างไร มากน้อยเพียงใด ไม่ใช่เพียงเพื่อสร้างชื่อเสียงและสร้างรายได้ให้แก่สถาบันเท่านั้น

๔) หลักสูตรที่เปิดสอนควรเน้นไปที่แผน ก ให้มากขึ้น และลดจำนวนนิสิตแผน ข ให้น้อยลง ซึ่งต้องไม่เน้นเฉพาะปริมาณเท่านั้น แต่ต้องให้ความสำคัญในเชิงคุณภาพ (อย่างน้อยคุณค่าและมูลค่า จะต้องควบคู่ไปด้วยกัน) โดยในหลายสถาบันได้กำหนดเรื่องนี้เป็นนโยบายอย่างชัดเจน แม้จะไม่สามารถเปลี่ยนเป็นแผน ก ได้ทั้งหมด แต่อย่างน้อยก็ได้เริ่มต้นเตรียมการและวางแผนในระยะยาวให้มีสัดส่วนแผน ก และ แผน ข ที่เหมาะสม หรืออาจจะคาดหวังไปถึงการจัดการเรียนการสอนแบบแผน ก ทั้งหมดก็อาจจะเป็นไปได้

๒. ด้านคุณภาพอาจารย์ ซึ่งมีประเด็นพิจารณาทั้งหลักเกณฑ์ของการจัดการศึกษานอกสถานที่ตั้ง ในประเด็นสำคัญ คือ อาจารย์ประจำหลักสูตร มีบางส่วนที่สามารถจัดอาจารย์ประจำหลักสูตรจำนวน ๕ คน เป็นคนละชุดกับอาจารย์ประจำหลักสูตรในสถานที่ตั้ง และส่วนมากยังเป็นอาจารย์ชุดเดียวกันกับในสถานที่ตั้ง

คุณวุฒิอาจารย์ ส่วนมากอาจารย์มีคุณวุฒิในระดับปริญญาโท ทั้งนี้ มีอาจารย์ผู้สอน และอาจารย์ประจำหลักสูตรบางส่วนที่จบการศึกษาในระดับปริญญาตรี ในสัดส่วนที่เป็นไปตามเกณฑ์และพบว่า คุณวุฒิของอาจารย์ส่วนหนึ่งมีคุณวุฒิไม่ตรงกับสาขาที่เปิดสอน ในส่วนของการวิจัย ส่วนมากอาจารย์ผู้สอนในศูนย์นอกสถานที่ตั้งยังไม่มีในการทำวิจัยเท่าที่ควร ยังจัดทำเพียงการวิจัยชั้นเรียนและวิจัยสถาบันเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนในรายวิชาที่อาจารย์สอน

ในการจัดการระดับบัณฑิตศึกษา ตัวอาจารย์ ถือว่าเป็นผู้ที่มีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะเป็นผู้มีหน้าที่หลักในการถ่ายทอดความรู้ ให้คำปรึกษาแนะนำ และเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักศึกษาทั้งในฐานะผู้สอนและที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

กระทรวงศึกษาธิการได้ออกประกาศ เรื่อง เกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา พ.ศ. ๒๕๔๘ (เกณฑ์ล่าสุด) โดยได้กำหนดคุณสมบัติของอาจารย์ระดับบัณฑิตศึกษาเพื่อทำหน้าที่ต่างๆ เช่น อาจารย์ประจำหลักสูตร อาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตร อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ อาจารย์ผู้สอบวิทยานิพนธ์ และอาจารย์ผู้สอน ซึ่งส่วนใหญ่จะต้องมีคุณวุฒิระดับปริญญาเอกหรือดำรงตำแหน่งทางวิชาการไม่ต่ำกว่ารองศาสตราจารย์ในสาขาวิชานั้นหรือสาขาวิชาที่สัมพันธ์กัน และต้องมีประสบการณ์ในการทำวิจัยที่มีใช้ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามแต่กรณี ซึ่งคุณสมบัติเหล่านี้เป็นสิ่งที่สถาบันอุดมศึกษาจะต้องตระหนักและให้ความสำคัญรวมทั้งดำเนินการให้เป็นไปตามเกณฑ์ เพราะนั่นหมายถึง การสะท้อนคุณภาพของการจัดการศึกษาของสถาบันนั้นๆ แต่เกณฑ์ดังกล่าวก็ส่งผลกระทบต่อหลายสถาบันที่อาจจะยังไม่สามารถดำเนินการให้เป็นไปตามเกณฑ์ได้ทั้งหมดในระยะเวลาอันสั้น สถาบันอุดมศึกษาจึงจำเป็นต้องวางแผนและกำหนดกลยุทธ์ในการพัฒนาอาจารย์ให้มีคุณวุฒิและตำแหน่งทางวิชาการให้เป็นไปตามเกณฑ์ทั้งหมดในระยะยาว เพราะเหตุผลสำคัญประการหนึ่งที่จะจูงใจให้คนเข้ามาเรียนและเป็นที่ยอมรับของสังคมภายนอกได้นั้น นอกจากเป็นเรื่องชื่อเสียงของสถาบันแล้ว จำเป็นจะต้องมีอาจารย์ที่มีความรู้ความสามารถเป็นที่ยอมรับและเป็นแม่เหล็กที่ดึงดูดคนให้เข้ามาเรียนและทำวิจัยได้เป็นอย่างดี ดังนั้น จึงไม่สามารถที่จะปฏิเสธได้เลยว่าคุณภาพของบัณฑิต คุณภาพของงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา เป็นคุณภาพที่สะท้อนมาจากคุณภาพของอาจารย์ผู้สอนและอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์นั่นเอง

นอกจากเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรฯ ซึ่งเป็นเกณฑ์กลางที่ทุกสถาบันจะต้องถือปฏิบัติและพัฒนาอาจารย์ให้เป็นไปตามเกณฑ์ดังกล่าวแล้วนั้น ยังมีหน้าที่และบทบาทอื่นๆ ของอาจารย์ระดับบัณฑิตศึกษาที่สถาบันอุดมศึกษาจะต้องพยายามสร้างให้เกิดขึ้นกับตัวอาจารย์ และเป็นบทบาทที่พึงประสงค์เพื่อให้เกิดความมั่นใจได้ว่าเป็นอาจารย์ที่มีคุณภาพ สรุปรังนี้

๑) บทบาทในฐานะนักวิชาการและนักวิจัยที่ทันสมัย เป็นผู้แสวงหาความรู้และพัฒนาตนเอง โดยใช้กระบวนการวิจัยอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอเพื่อให้มีความรู้ทันสมัย ก้าวทันต่อความก้าวหน้าในศาสตร์ของตน ซึ่งมีอาจารย์จำนวนไม่น้อยที่ทำวิจัยเพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการสำเร็จการศึกษาแล้ว ก็ไม่เคยทำวิจัยอีกเลย รวมทั้งไม่เคยนำผลจากการวิจัยมาใช้ในการเรียนการสอน

๒) บทบาทในฐานะครู มีจิตวิญญาณของความเป็นครู เป็นผู้ที่มุ่งมั่นชี้แนะ อบรม สั่งสอน และถ่ายทอดความรู้ รวมทั้งชี้แนะให้นักศึกษาแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง จนสามารถทำวิทยานิพนธ์ที่มีคุณภาพได้สำเร็จตามศักยภาพ

๓) บทบาทในฐานะต้นแบบ ควรมีบุคลิกลักษณะ โลกทัศน์ และพฤติกรรมเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่บัณฑิตศึกษายึดถือหรือเลียนแบบได้

๔) บทบาทในฐานะที่ปรึกษา ต้องสามารถวิเคราะห์ คิดเชิงวิพากษ์ สามารถให้ข้อคิดเห็น ให้ข้อมูลย้อนกลับ ชี้แนะแนวทางในการเรียนและทำวิทยานิพนธ์ที่ถูกต้องให้นักศึกษาได้ โดยไม่ทำให้นักศึกษาลงท้อหรือหลงประเด็น รวมทั้งต้องเป็นผู้มีศาสตร์และศิลปะในการให้คำปรึกษา เป็นอย่างดี มีใช้ดูเพียงคำถูก คำผิดเท่านั้น

๕) บทบาทในฐานะผู้มีความพร้อมในการเป็นที่ปรึกษา ต้องมีความพร้อม ๓ ด้าน คือ ความพร้อมด้านเวลาในการดูแลนิสิตนักศึกษาอย่างใกล้ชิดและต่อเนื่องทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน ความพร้อมด้านวิชาการในเรื่องที่นิสิตนักศึกษาทำวิทยานิพนธ์ สามารถให้ความรู้หรือแหล่งความรู้ทางวิชาการ เป็นที่พึ่งของนิสิตนักศึกษาในการทำวิทยานิพนธ์ได้ดี และมีความพร้อมด้านจิตใจ ให้การดูแลนิสิตนักศึกษาด้วยความเข้าใจ เห็นใจ ใส่ใจ และปรารถนาดี ให้ความสนทนสนมและมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับนิสิตนักศึกษาอย่างกัลยาณมิตร

๖) บทบาทในฐานะผู้รอบรู้สาระและแหล่งข้อมูล ต้องเป็นผู้มีความรู้กว้างและลึกทั้งองค์ความรู้และแหล่งความรู้ทางวิชาการ พร้อมทั้งจะให้คำแนะนำที่ดี รอบรู้ทั้งกฎระเบียบ นโยบายของภาควิชา คณะ หรือมหาวิทยาลัย กำหนดการ/เงื่อนไขการสอบ เกณฑ์การวัดและประเมินผล พร้อมทั้งจะช่วยให้นิสิตนักศึกษาวางแผนงานได้อย่างเหมาะสม

๓. ระบบและสิ่งสนับสนุนทางการศึกษา

๑) ด้านอาคารสถานที่ พบว่าการจัดการศึกษานอกสถานที่ตั้ง ในพื้นที่ต่างจังหวัดและต่างภูมิภาค กับในสถานที่ตั้งหลัก เช่น จากภาคเหนือไปภาคอีสาน จากภาคเหนือไปภาคกลาง และจากภาคกลางไปภาคใต้ มีจำนวน ๔ แห่ง ซึ่งจะพบว่า อาจมีปัญหาเรื่องการบริหารจัดการ รวมทั้งงาน

ทางด้านวิชาการของศูนย์นอกสถานที่ตั้ง อาจจะไม่สามารถจัดการเรียนการสอนให้เป็นมาตรฐานเดียวกับในสถานที่ตั้งอย่างที่คาดหวัง

๒) ด้านสิ่งสนับสนุนการศึกษา ศูนย์นอกที่ตั้งส่วนมากใช้สิ่งสนับสนุนการศึกษาร่วมกับสถานศึกษาที่ให้ความร่วมมือในการจัดการเรียนการสอน โดยทั่วไปยังไม่เหมาะสำหรับนักศึกษาในระดับอุดมศึกษา ซึ่งจำเป็นต้องมีการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมนอกเวลาเรียน

๓) ด้านการบริการการศึกษา ส่วนมากยังไม่มีระบบการบริการให้คำปรึกษาแก่นักศึกษา จะมีเพียงอาจารย์ประจำศูนย์ที่ทำหน้าที่อาจารย์ที่ปรึกษาก็ต่อเมื่อนักศึกษาร้องขอ ซึ่งสถาบันอุดมศึกษาควรพิจารณาที่จะมีกิจกรรมการให้คำปรึกษาอย่างเป็นระบบมากกว่านักศึกษาในสถานที่ตั้ง และส่วนมากยังไม่มีระบบบริการอิเล็กทรอนิกส์ให้กับนักศึกษา เพื่อเป็นช่องทางการสื่อสารระหว่างในที่ตั้งและนอกสถานที่ตั้ง เช่น ระบบการรายงานผลการเรียน การลงทะเบียน เป็นต้น

๔) ด้านการบริหารจัดการ พบว่า ศูนย์การจัดการศึกษานอกสถานที่ตั้งบางส่วนมีการประสานและทำงานร่วมกับสถาบันในที่ตั้งน้อยมาก ผู้บริหารและบุคลากรของศูนย์มีทั้งที่มาจากในสถานที่ตั้งและจัดหามาทำหน้าที่บริหารจัดการรวมทั้งประสานงานวิชาการของหลักสูตรที่จัดการเรียนการสอนทั้งหมด

นอกจากนี้ ระบบในการจัดการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาทั้งในระดับปริญญาโทและปริญญาเอก ถือว่า “การวิจัย” เป็น “หัวใจ” ของการศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา ซึ่งที่ผ่านมา พบปัญหาอุปสรรคหลายประการที่ยังไม่สามารถสะท้อนคุณภาพของงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษาได้อย่างแท้จริง ผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษาในบางครั้งจึงถูกมองว่าเป็นผลงานวิจัยที่ทำแล้วไม่สามารถสร้างองค์ความรู้ใหม่ๆ ไม่สามารถนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ ไม่เกิดคุณค่าและมูลค่าเพิ่ม รวมทั้งไม่สามารถนำไปตีพิมพ์เผยแพร่ในระดับชาติและนานาชาติตามเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพและต่อเนื่อง

ในปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคต สังคมให้ความคาดหวังกับงานวิจัยที่จะเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาสังคมและประเทศชาติโดยเฉพาะงานวิจัยในระดับบัณฑิตศึกษาของมหาวิทยาลัยที่จะต้องพัฒนาให้เป็นงานวิจัยที่มีคุณภาพ เกิดองค์ความรู้ใหม่ และนำไปใช้ประโยชน์ได้ ในขณะที่นิสิตผู้ทำวิจัยก็สำเร็จการศึกษาออกไปเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีศักยภาพสูง ที่จะสามารถเป็นกำลังสำคัญให้แก่หน่วยงาน สังคม และประเทศชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบกับในปัจจุบันเกิดภาวะการแข่งขันของสถาบันอุดมศึกษาสูงมาก รวมทั้งมีระบบการประเมินและตรวจสอบคุณภาพการศึกษาจากหน่วยงานที่กำกับนโยบายและหน่วยงานอิสระมากขึ้น (สกอ., กพร. และ สมศ.)

ดังนั้น การพัฒนาคุณภาพงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษาจะต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายๆ ฝ่าย มาช่วยกันจึงจะเป็นผลสำเร็จ ต้องมองอย่างเป็นระบบและต้องมองเป็นเรื่องส่วนรวมของมหาวิทยาลัย ไม่ใช่ของหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่ง ความร่วมมือจะต้องเป็นไปในลักษณะสามเส้า สี่เส้า หรือมากกว่านั้น ขึ้นอยู่กับความเกี่ยวข้องและสัมพันธ์กัน เช่น การพัฒนาคุณภาพงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา โดยใช้ GRAD – RESEARCH MODELS มาประยุกต์สำหรับการดำเนินการ^{๑๕} เป็นอีกแนวทางหนึ่ง ในการพัฒนาคุณภาพงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มีแนวทางการดำเนินการดังนี้

G = Grant

งานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษาต้องมีงบประมาณสนับสนุนอย่างเพียงพอและต่อเนื่อง ทั้งงบประมาณเงินรายได้ของมหาวิทยาลัย งบประมาณแผ่นดิน และงบประมาณจากแหล่งทุนสนับสนุนการวิจัยต่างๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน

R = Root

งานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษาต้องมีการทำวิจัยอย่างลึกซึ้งถึงรากถึงโคน ถึงแก่นแท้ของศาสตร์สาขาวิชาที่ทำวิจัย และทำให้ได้องค์ความรู้ใหม่ๆ และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างแท้จริง

A = Apply

งานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษาต้องมีการประยุกต์ใช้ทั้งระเบียบวิธีวิจัย กระบวนการวิจัย ประยุกต์และบูรณาการศาสตร์สาขาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเข้าด้วยกัน รวมทั้งการนำผลการวิจัยไปใช้ให้เกิดประโยชน์

D = Development

งานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษาต้องมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและควรพัฒนาเป็นชุดโครงการวิจัย เพื่อจะได้งานวิจัยแบบบูรณาการไม่แยกส่วน ทำให้ได้ผลการวิจัยที่ตรงทิศทาง และเป็นประโยชน์

R = Re – search

งานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษาต้องทำวิจัยแบบเกาะติด กัดไม่ปล่อย มีการวิจัยซ้ำแล้วซ้ำอีกในเรื่องที่สนใจจะกว่าจะแน่ใจ ได้ข้อสรุปที่ชัดเจน และทะลุปรุโปร่งในเรื่องนั้นอย่างแท้จริง หลังจากนั้นจึงไปทำวิจัยเพื่อเชื่อมโยงกับเรื่องอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องและสัมพันธ์กันเพื่อขยายขอบเขต ต่อยอด และก่อให้เกิดองค์ความรู้ที่กว้างขวางมากยิ่งขึ้น

^{๑๕} การพัฒนาคุณภาพงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา : มุมมองมหาวิทยาลัยทักษิณ ทรวงธรรม วีระกุล บทความวิชาการบริหารอุดมศึกษา หลักสูตร นักบริหารอุดมศึกษา รุ่นที่ ๑ มหาวิทยาลัยทักษิณ ระหว่างวันที่ ๙ – ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๙.

E = Enterprise

งานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษาไม่เพียงแต่จะทำวิจัยอยู่ภายในมหาวิทยาลัยเท่านั้น แต่จะต้องเชื่อมโยงกับสถานประกอบการ บริษัท และวิสาหกิจ ในภาคเอกชน ทั้งในเรื่องของงบประมาณ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ สร้างองค์ความรู้ใหม่ และการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ รวมทั้งเพิ่มคุณค่าและมูลค่าในเชิงพาณิชย์ ซึ่งจะเป็นช่องทางในการเพิ่มรายได้ให้แก่มหาวิทยาลัยด้วย

S = Stake holder

งานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษาต้องคำนึงถึงและให้ความสำคัญกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับเรื่องที่จะทำวิจัย โดยเน้นการเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (ผู้ใช้งานวิจัย) เข้ามาร่วมในโครงการวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา

E = E – research

งานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษาจะมีคุณภาพได้ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการและในปัจจุบันมีปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่ง คือ การนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการรวบรวมการทำวิจัย เช่น การสืบค้นข้อมูล การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล รวมทั้งการเผยแพร่ผลงานวิจัยในลักษณะของ e – Journal ที่จะต้องนำมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

A = Autonomy

งานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา ผู้วิจัยจะต้องมีความเป็นอิสระในการทำวิจัย มีอิสระทางความคิด มีอิสระในการดำเนินการตามระเบียบวิธีและกระบวนการวิจัยที่ถูกต้องเหมาะสมตามหลักวิชาการที่เป็นที่ยอมรับ ปราศจากอคติและปัจจัยแทรกซ้อนที่จะส่งผลต่อคุณภาพของงานวิจัย

R = Result

งานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษาจะต้องมุ่งให้ความสำคัญกับคำตอบและผลลัพธ์ของงานวิจัยที่ถูกต้องตรงไปตรงมา ตามหลักวิชาการ โดยไม่มีการเบี่ยงเบนประเด็นและผลการวิจัย เพียงเพื่อให้งานวิจัยนั้นๆ แล้วเสร็จ โดยนิสัยจะต้องมีความซื่อสัตย์ต่อตนเองและคำนึงถึงความถูกต้องเป็นหลักประจำใจ

C = Co-operation

งานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษาจะมีคุณภาพได้ต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายๆ ฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย เพื่อบูรณาการและใช้ทรัพยากรต่างๆ ร่วมกันในการพัฒนา งานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษาให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น เช่น บัณฑิตวิทยาลัย คณะและหน่วยงานที่เปิดสอนระดับบัณฑิตศึกษา สถาบันวิจัยและพัฒนา ศูนย์ปฏิบัติการชุมชนเพื่อการศึกษาแบบบูรณาการ รวมทั้งหน่วยงานภายนอกทั้งภาครัฐและเอกชน

H = *Hot issue*

งานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา ต้องเป็นการทำวิจัยในประเด็นที่กำลังเป็นที่สนใจมีความทันสมัย และนำไปสู่การค้นพบคำตอบใหม่ๆ ในทางวิชาการของศาสตร์สาขาต่างๆ ต้องไม่เป็นการทำวิจัยซ้ำซ้อนในประเด็นหรือเรื่องที่มีผู้อื่นทำไว้แล้วหรือเป็นเรื่องที่ล้าสมัยเพราะจะไม่สามารถนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ได้ทำให้เสียแรง เสียเวลา เสียงบประมาณ และก่อให้เกิดองค์ความรู้ รวมทั้งไม่เกิดประโยชน์ทางวิชาการแต่อย่างใด

บทสรุป

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้การเปิดหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา จะมีส่วนต่อการสนองตอบความต้องการของประเทศ ทั้งในการขยายโอกาสทางการศึกษา และการยกระดับคุณภาพทางการศึกษาของประชากรของประเทศ รวมทั้งมีส่วนในการส่งเสริมสมรรถภาพของประเทศไทยในการแข่งขันกับนานาชาติ แต่หากมหาวิทยาลัยเน้นเรื่องของธุรกิจมากเกินไป จนกระทั่งเป็นตัวบั่นทอนและทำให้คุณภาพมาตรฐานของการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาลดลงจะกลายเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาชาติไปในที่สุด

แม้มหาวิทยาลัยจำเป็นต้องสร้างสมดุลระหว่างธุรกิจ รายได้ กำไร ขาดทุน กับ พันธกิจและหน้าที่ของมหาวิทยาลัย เพราะแนวคิดแบบธุรกิจนั้น มักรู้ถึงเรื่องของธุรกิจก่อนเสมอ ถ้าภาคธุรกิจมีจรรยาบรรณก็นับเป็นสิ่งที่ดี แต่โดยทั่วไปแล้วภาคธุรกิจมักมีความคลุมเครือ น่าสงสัย ไม่มีจรรยาบรรณนี้ถึงแต่ผลกำไร^{๑๖}

หากมหาวิทยาลัยใช้ประโยชน์จากนโยบายการขยายโอกาสทางการศึกษา และความต้องการยกระดับวุฒิการศึกษาของประชากรในประเทศ เป็นช่องทางในการดำเนินธุรกิจทางการศึกษา เปิดหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา โดยเน้นเรื่องธุรกิจเป็นหลักแล้ว คุณภาพ มาตรฐานและความน่าเชื่อถือ ก็คงต้องเป็นข้อกังขาของสังคมต่อไป

^{๑๖} Jack L. Nelson, *Critical Issues in Education*, (The McGraw-Hill Companies, Inc. 1996).

บรรณานุกรม

กรอบแผนอุดมศึกษาระยะยาว ๑๕ ปี ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๕๑-๒๕๖๕) สำนักงานคณะกรรมการ
การอุดมศึกษา, โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. “การพัฒนาบัณฑิตศึกษาในทศวรรษหน้า”, **วารสารครุศาสตร์** ปีที่ ๒ ฉบับ
ที่ ๒. สุรินทร์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, ๒๕๔๐.

ทรงธรรม ชีระกุล. การพัฒนาคุณภาพงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา : มุมมองมหาวิทยาลัยทักษิณ.
การบริหารอุดมศึกษาหลักสูตร นักบริหารอุดมศึกษา รุ่นที่ ๑, ๒๕๕๑.

ธรรมศักดิ์ สมมาตย์, **รายงานการวิจัยเรื่องบทบาทบัณฑิตในการเป็นยุทธศาสตร์พัฒนาชาติ**, นักศึกษา
วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร รุ่น ๔๐, ๒๕๔๑,

ทักษิณวิชากการ “มหาวิทยาลัยทักษิณกับ ทางแก่วิกฤตของชาติ” ทักษิณวิชากการ สิงหาคม ๕๑.

แผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ฉบับที่ ๑๑ (พ.ศ. ๒๕๕๕ – ๒๕๕๙) บทสรุปผู้บริหาร โรงพิมพ์
แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กรุงเทพฯ : ๒๕๕๖.

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต. **วารสาร สวนดุสิต** ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๑๐ กรกฎาคม – กันยายน ๒๕๔๙
สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต, ๒๕๔๙.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ “มหาวิทยาลัยของไทยกับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน” มีนาคม ๒๕๕๖
ศูนย์สารสนเทศยุทธศาสตร์ภาครัฐ สำนักงานสถิติแห่งชาติ, ๒๕๕๖.

ราชกิจจานุเบกษา ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่องเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา พ.ศ.
๒๕๔๘ เล่ม ๑๒๒ ตอนพิเศษ ๓๙ ง

สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ, **คู่มืออาจารย์ผู้สอนและอาจารย์นิเทศ หลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต
การจัดการและการประเมินโครงการ**. กรุงเทพฯ : กระทรวงศึกษาธิการ , ๒๕๔๔.

อดุลย์ วิริยเวชกุล. **อุดมศึกษาปริทัศน์ ๓**. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๐.

Jack L. Nelson, **Critical Issues in Education**. The McGraw-Hill Companies, Inc, 1996.